

УДК 657.44

Н. Г. Фатюха,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та фінансів,
Національний Університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1026-6713>

О. П. Зоря,
к. с. н., доцент, доцент кафедри обліку та фінансів,
Національний Університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6247-0145>

Т. А. Гришунова,
викладач Циклової комісії "Управління, право та гуманітарні дисципліни",
Відокремлений Структурний Підрозділ "Запорізький гуманітарний фаховий коледж
Національного Університету "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0218-1744>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.13.145

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ПРИБУТКУ ПАТ "ЗАПОРІЖЖЯОБЛЕНЕРГО"

N. Fatyukha,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Accounting and Finance, National University "Zaporizhzhya Polytechnic"
O. Zorya,
PhD in Sociology, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Accounting and Finance, National University "Zaporizhzhya Polytechnic"
T. Hryshunova,
Lecturer of the Cycle Commission "Management, Law and Humanitarian Disciplines", Separate Structural
Unit "Zaporizhzhia Humanitarian Professional College of the National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

ACCOUNTING AND ANALYTICAL ASSESSMENT OF THE PROFIT OF PJSC "ZAPORIZHZHIAOBLENERGO"

У статті розглядається облік, економічна сутність, роль і значення прибутку для оцінки ефективності діяльності підприємства. Дослідження обліку та аналізу прибутку проведено на прикладі ПАТ "Запоріжжяобленерго". Організація і ведення бухгалтерського обліку діяльності ПАТ "Запоріжжяобленерго" здійснюється відповідно до вимог нормативних документів, які регулюють діяльність підприємства, затвердженого Положенням про ведення бухгалтерського обліку.

Підприємство належить до енергетичного сектору економіки країни і в період військової агресії стикається з багатьма викликами, які негативно вплинули на фінансові результати діяльності підприємства. Динаміка цих показників свідчить про суттєве їх скорочення: чистий прибуток у 2023 році склав лише 1,2 тис. грн проти 272,7 тис. грн у 2021 році.

Проведено факторний аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "Запоріжжяобленерго" за наступними напрямками: факторний аналіз чистого прибутку, факторний аналіз прибутку від операційної діяльності, факторний аналіз прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, факторний аналіз чистого прибутку методом повних ланцюгових підстановок. Це дозволило виявити чинники, які впливають на прибуток підприємства і в якій мірі. За результатами факторного аналізу валового прибутку маємо негативну тенденцію внаслідок зниження обсягу чистого доходу від реалізації продукції. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності виявив його зростання, цьому сприяло зниження інших опе-

раційних витрат. Негативними факторами були: отримання валового збитку, зростання адміністративних витрат та зниження інших операційних доходів. При факторному аналізі прибутку від звичайної діяльності до оподаткування встановлено, що на його зниження впливали як зменшення обсягу прибутку від операційної діяльності, інші фінансові доходи та інші витрати. Позитивною тенденцією є: скорочення фінансових витрат, зростання інших доходів. За результатами факторного аналізу чистого прибутку відмічено його скорочення. На це негативно вплинуло зниження обсягу прибутку від звичайної діяльності до оподаткування.

Для поліпшення своїх фінансових результатів підприємству необхідно провести оптимізацію витрат, впроваджувати гнучке управління персоналом, підвищувати фінансову стійкість і резерви, використовувати кооперацію та партнерство.

The article considers accounting, the economic essence, the role and significance of profit for assessing the efficiency of the enterprise. The study of accounting and profit analysis was conducted on the example of PJSC "Zaporizhzhiaoblenergo".

The organization and maintenance of accounting for the activities of PJSC "Zaporizhzhiaoblenergo" is carried out in accordance with the requirements of regulatory documents that regulate the activities of the enterprise, approved by the Regulation on Accounting.

The enterprise belongs to the energy sector of the country's economy and during the period of military aggression faces many challenges that negatively affected the financial results of the enterprise. The dynamics of these indicators indicates their significant reduction: net profit in 2023 amounted to only 1.2 thousand UAH. against 272.7 thousand UAH. in 2021.

A factor analysis of the financial results of PJSC "Zaporizhzhiaoblenergo" was conducted in the following areas: factor analysis of net profit, factor analysis of profit from operating activities, factor analysis of profit from ordinary activities before taxation, factor analysis of net profit using the method of full chain substitutions. This allowed us to identify the factors that affect the company's profit and to what extent. According to the results of the factor analysis of gross profit, we have a negative trend due to a decrease in the volume of net income from sales of products. The factor analysis of operating profit revealed its growth, which was accompanied by a decrease in other operating expenses. The negative factors were: receiving a gross loss, an increase in administrative expenses and a decrease in other operating income. When factoring in the profit from ordinary activities before tax, it was found that its decrease was influenced by a decrease in the volume of operating profit, other financial income and other expenses. The positive trend is: a decrease in financial expenses, an increase in other income. According to the results of the factor analysis of net profit, its decrease was noted. This was negatively affected by a decrease in the volume of profit from ordinary activities before tax. To improve its financial results, the company needs to optimize costs, implement flexible personnel management, increase financial stability and reserves, use cooperation and partnership.

*Ключові слова: облік, прибуток, факторний аналіз, модель, динаміка, ПАТ "Запоріжжяобленерго".
Key words: accounting, profit, factor analysis, model, dynamics, PJSC "Zaporizhzhiaoblenergo".*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Прибуток підприємства відіграє ключове значення у забезпеченні фінансової стійкості, конкурентоспроможності та стратегічного розвитку. Він є базою для оцінки ефективної діяльності підприємства, формування інвестиційної привабливості, здатністю до самофінансування підприємства та оперативного реагування на економічні виклики. Також зростання фінансових результатів діяльності підприємства сприяє нарощуванню податкових надходжень до бюджету держави, і цим створює зацікавленість країни у прибутковій роботі підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню прибутку підприємств приділяють увагу як українські, так і зарубіжні науковці. Серед них —

це: І.О. Бланк, яка відома своїми роботами з корпоративних фінансів, включаючи управління прибутком і вартістю бізнесу. Бандурко О.М. у [1, с. 57] наголошує, що прибуток підприємства — це перевищення доходів, від його діяльності над сумою видатків, він являє собою єдину форму його власних нагромаджень. Савицька Г.В. досліджує фінансові результати діяльності підприємств, зокрема методи аналізу чистого прибутку. Поддєрьогін А. М, який приділяє увагу аналізу прибутковості підприємств. Мочерний С.В. зазначає, що прибуток — це сума коштів, на яку дохід підприємства перевищує витрати [2, с. 57]. Р. Ентоні — американський економіст, автор класичних праць з управлінського обліку, де чистий прибуток розглядається як ключовий показник ефективності, Р. Брейлі та С. Майєрс — автори фундаментального підручника "Principles of Corporate Finance", в якому чистий прибуток аналізується в контексті фінансового управління та інші.

В період військової агресії відбувається втрата ринків збуту, порушення логістики, знищення активів та

зростання витрат на безпеку, підприємства змушені переглядати свої бізнес-моделі. Це безпосередньо впливає на формування прибутку підприємства [3]. Тому вивчення прибутку на рівні окремого підприємства вважає актуальність теми та проведення цього дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є всебічне вивчення прибутку підприємства, його облік, формування та розподіл з метою підвищення ефективності господарської діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В ринкових умовах доцільність створення підприємства є отримання прибутку. Тому обліку та аналізу цієї категорії приділяють постійну увагу.

Прибуток характеризує фінансовий результат діяльності підприємства, служить показником, що найповніше відображає ефективність виробництва, обсяг і якість проданої продукції, рівень її собівартості, стан продуктивності праці [4, с. 176].

Відповідно до Національного стандарту бухгалтерського обліку П(с)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" прибуток — сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

На величину абсолютного прибутку підприємства мають вплив такі чинники, як результативність фінансово-господарських процесів, специфіка виду діяльності, належність до певної галузі економіки, а також нормативно визначені правила обліку фінансових результатів.

Згідно з інструкцією "Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій" від 30 листопада 1999 р. № 291 (далі — Інструкція № 291) для відображення в бухгалтерському обліку прибутку підприємства здійснюється за допомогою рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)", зокрема субрахунку 441 "Прибуток нерозподілений". Прибуток поточного року відображається на рахунку 79 "Фінансові результати", а потім переноситься на рахунок 44.

На рахунках класу 7 (Доходи) та класу 9 (Витрати) ведеться розрахунок фінансового результату обліку доходів і витрат. Різниця між загальними доходами та загальними витратами звітного періоду визначається, як прибуток (або збиток). Для узагальнення інформації про фінансові результати діяльності підприємства використовується рахунок 79 "Фінансові результати".

У фінансовій звітності прибуток відображається, як сума чистого прибутку відображається у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід). На субрахунку 441 у баланс відображається нерозподілений прибуток попередніх років.

Використання прибутку: виплата дивідендів, поповнення статутного капіталу, створення резервного капіталу, покриття збитків минулих років тощо, його розподіл здійснюється відповідно до статуту підприємства та законодавства.

Відображення в бухгалтерському обліку прибутку підприємства здійснюється такими проводками:

- нарахування прибутку: Дебет 79, Кредит 441;
- списання прибутку на покриття збитків минулих років: Дебет 442, Кредит 441;
- виплата дивідендів: Дебет 441, Кредит 671.

Згідно з наказом ПАТ Запоріжжяобленерго" від 26.12.2018 № 526а-од "Про затвердження Порядку розподілу активів, витрат та доходів ПАТ "Запоріжжяобленерго" між видами господарської діяльності", облік витрат, пов'язаних з розподілом електричної енергії, ведеться окремо на субрахунок 2323.

Оцінку прибутку проведемо на прикладі ПАТ "Запоріжжяобленерго".

Публічне акціонерне товариство "Запоріжжяобленерго" засновано відповідно до наказу Міністерства енергетики та електрифікації України від 3 липня 1995 року № 115 шляхом виділення з Виробничого енергетичного об'єднання "Дніпроенерго" та створення Державної акціонерної енергопостачальної компанії "Запоріжжяобленерго" відповідно до Указу Президента України від 4 квітня 1995 року № 282/95 "Про структурну перебудову в електроенергетичному комплексі України". Колишнє виробничо-енергетичне підприємство "Дніпроенерго", яке об'єднувало Запорізьку, Дніпропетровську та Кіровоградську області, було розділено на енергогенеруючу та три енергопостачальні компанії, в тому числі — "Запоріжжяобленерго".

Облікова політика ПАТ "Запоріжжяобленерго" проводиться відповідно до Положення про облікову політику і організацію бухгалтерського обліку за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та Положення про облікову політику за міжнародними стандартами фінансової звітності, затверджені наказом ПАТ "Запоріжжяобленерго" від 31.12.2013 № 1093-од (зі змінами та доповненнями). Відповідно до наказу ПАТ "Запоріжжяобленерго" від 31.07.2012 № 484-од організація і ведення бухгалтерського обліку інших видів діяльності в Товаристві здійснюється окремо від обліку ліцензованого виду діяльності та відповідно до вимог нормативних документів, які регулюють вказану діяльність, затверджено Положення про ведення бухгалтерського обліку інших видів діяльності окремо від обліку ліцензованого виду діяльності [5, с. 20—21].

В Податковому Кодексі зазначено, що прибуток визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та на суму інших витрат звітного податкового періоду.

Валовий прибуток (збиток) є узагальнюючим показником фінансових результатів від основної діяльності, тобто це різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Прибуток (збиток) від операційної діяльності — визначають як суму валового прибутку (збитку) та інших операційних доходів за мінусом адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат.

Прибуток (збиток) до оподаткування — сума прибутку (збитку) від операційної, фінансової, інвестиційної та іншої діяльності.

Чистий прибуток (збиток) — визначають як суму прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибу-

ток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування. Чистий прибуток — найважливіший показник результативності виробничої, комерційної та фінансової діяльності підприємства, оскільки відображає ступінь його ділової активності, ефективності менеджменту та фінансове благополуччя [6, с. 171].

За даними річної звітності ПАТ "Запоріжжяобленерго" сформуємо таблицю результативних показників діяльності за 2021—2023 рр.

Аналізуючи дані таблиці 1 можемо дійти висновку, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) має тенденцію зниження протягом 2021—2023 років. Найбільше його падіння відбулося у 2022 році в порівнянні з 2021 роком (на 736,2 тис. грн менше) на фоні військової агресії.

Ці зниження відобразилися і на валовому прибутку підприємства. У 2023 році значно погіршилася ситуація в енергетичному секторі країни і в порівнянні з 2022 роком темп зниження валового збитку становить 102,5%.

Проте підприємству вдалося за рахунок інших операційних доходів та інших фінансових доходів отримати у 2023 році чистий прибуток у розмірі 1,2 тис. грн. Проте в порівнянні з 2022 роком темп зниження становить 0,5%.

Для факторного аналізу валового прибутку використовується модель [7, с. 166]:

$$ВП = ЧД - С \quad (1),$$

де ЧД — чистий дохід від реалізації, грн;

С — собівартість реалізованої продукції, грн

Проведемо факторний аналіз чистого прибутку досліджуваного підприємства. Базисний рік — 2022р., звітний — 2023 рік.

Виконаємо факторний аналіз валового прибутку методом повних ланцюгових підстановок:

$$ВП_6 = ЧД_6 - С_6 = 2801,1 - 2679,2 = 121,9 \text{ тис. грн}$$

$$ВП_{ум1} = ЧД_3 - С_6 = 2195,1 - 2679,2 = -484,1 \text{ тис. грн}$$

$$ВП_3 = ЧД_3 - С_3 = 2195,1 - 2320,1 = -125,0 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta ВП_{ЧД} = ВП_{ум1} - ВП_6 = -484,1 - 121,9 = -606,0 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta ВП_С = ВП_3 - ВП_{ум1} = -125,0 - (-484,1) = 359,1 \text{ тис. грн}$$

Балансова перевірка:

$$\Delta ВП = ВП_{ЧД} + ВП_С = -606,0 + 359,1 = -246,9 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta ВП = ВП_3 - ВП_6 = -125,0 - 121,9 = -246,9 \text{ тис. грн}$$

За результатами факторного аналізу маємо: валовий прибуток знизився на 246,9 тис. грн — негативна тенденція. На це негативно вплинуло зниження обсягу чистого доходу від реалізації продукції. По-

Таблиця 1. Динаміка результативних показників діяльності ПАТ "Запоріжжяобленерго" за 2021—2023 рр.

Стаття	Роки			Відхилення			
	2021	2022	2023	абсолютне 2022 від 2021	абсолютне 2023 від 2022	відносне, % 2022 до 2021	відносне, % 2023 до 2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації продукції	3537,3	2801,1	2195,1	-736,2	-606,0	-20,8	-21,6
Собівартість реалізованої продукції	3178,1	2679,2	2320,1	-498,9	-359,1	-15,7	-13,4
Валовий прибуток	359,2	121,9	-125	-237,3	-246,9	-66,1	-202,5
Інші операційні доходи	568,5	561,7	364,0	-6,8	-197,7	-1,2	-35,2
Адміністративні витрати	71,1	55,6	83,9	-15,5	28,3	-21,8	50,9
Інші операційні витрати	470,1	343,7	147,8	-126,4	-195,9	-26,9	-57,0
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	386,5	284,3	7,3	-102,2	-277,0	-26,4	-97,4
інші фінансові доходи	73,2	35,1	22,9	-38,1	-12,2	-52,0	-34,8
інші доходи	-	-	8,3	-	8,3	-	-
Фінансові витрати	81,8	12,7	3,1	-69,1	-9,6	-84,5	75,6
Інші витрати	-	-	15,0	-	15,0	-	-
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	377,9	306,7	20,4	-71,2	-286,3	-18,8	-93,3
витрати з податку на прибуток	105,2	64,7	19,2	-40,5	-45,5	-38,5	-70,3
Чистий фінансовий результат: прибуток	272,7	242,0	1,2	-30,7	-240,8	-11,3	-99,5

Таблиця 2. Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку ПАТ "Запоріжжяобленерго"

Показники	2022р.	2023р.	Абс. відх., +- тис.грн	Відн. вих., %	Темп зміни, %
Чистий дохід від реалізації продукції	2801,1	2195,1	-606,0	-21,6	78,4
Собівартість реалізованої продукції	2679,2	2320,1	-359,1	-13,4	86,6
Валовий прибуток	121,9	-125,0	-246,9	-202,5	-102,5

зитивним фактором є зниження собівартості продукції на 359,1 тис. грн

Для факторного аналізу прибутку від операційної діяльності використовується модель [7, с. 167]:

$$Поп.д = Пос.д - АВ - ВЗ + Дінш.оп.д - Вінш.оп.д \quad (2),$$

де Поп.д — прибуток від операційної діяльності, грн;

Пос.д — прибуток від основної діяльності (валовий

прибуток), грн;

АВ — адміністративні витрати, грн;

ВЗ — витрати на збут, грн;

Дінш.оп.д — доходи від іншої операційної діяльності, грн;

Вінш.оп.д — витрати від іншої операційної діяльності, грн.

Виконаємо факторний аналіз прибутку від операційної діяльності методом повних ланцюгових підстановок:

$$П_{оп.д} = ВП_Б - АВ_Б + Д_{інш.оп.д.Б} - В_{інш.оп.д.Б} = 121,9 - 55,6 + 561,7 - 343,7 = 284,3 \text{ тис. грн}$$

$$П_{оп.д}^{ум1} = ВП_3 - АВ_Б + Д_{інш.оп.д.Б} - В_{інш.оп.д.Б} = -125,0 - 55,6 + 561,7 - 343,7 = 37,4 \text{ тис. грн}$$

$$П_{оп.д}^{ум2} = ВП_3 - АВ_Б + Д_{інш.оп.д.З} - В_{інш.оп.д.Б} = -125,0 - 83,9 + 561,7 - 343,7 = 9,1 \text{ тис. грн}$$

$$П_{оп.д}^{ум3} = ВП_3 - АВ_Б + Д_{інш.оп.д.З} - В_{інш.оп.д.Б} =$$

Таблиця 3. Вихідні дані для факторного аналізу прибутку від операційної діяльності ПАТ "Запоріжжяобленерго", тис. грн

Показники	2022 р.	2023 р.	Абс.відх., +- тис.грн	Відн. віх., %	Темп зміни, %
1.Валовий прибуток	121,9	-125,0	-246,9	-202,5	-102,5
2.Інші операційні доходи	561,7	364,0	-197,7	-35,2	64,8
3.Адміністративні витрати	55,6	83,9	28,3	50,9	150,9
4.Інші операційні витрати	343,7	147,8	-195,9	-57,0	43,0
5. Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток (п.1-п.3 + п.2 -п.4)	284,3	7,3	-277,0	-97,4	2,6

Таблиця 4. Вихідні дані для факторного аналізу прибутку від звичайної діяльності до оподаткування ПАТ "Запоріжжяобленерго", тис. грн

Показники	2022 р.	2023 р.	Абс.відх., +- тис. грн	Відн. віх., %	Темп зміни, %
1	2	3	4	5	6
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	284,3	7,3	-277,0	-97,4	2,6
інші фінансові доходи	35,1	22,9	-12,2	-34,8	65,2
інші доходи	-	8,3	8,3	-	-
Фінансові витрати	12,7	3,1	-9,6	-75,6	24,4
Інші витрати	-	15,0	15,0	-	-
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	306,7	20,4	-286,3	-93,3	6,7

Таблиця 5. Вихідні дані для факторного аналізу чистого прибутку ПАТ "Запоріжжяобленерго", тис. грн

Показники	2022 р.	2023 р.	Абс.відх., +- тис. грн	Відн. віх., %	Темп зміни, %
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	306,7	20,4	-286,3	-93,3	6,7
дохід(витрати) з податку на прибуток	64,7	19,2	-45,5	-70,3	29,7
Чистий фінансовий результат: прибуток	242,0	1,2	-240,8	-99,5	0,5

$= -125,0 - 83,9 + 364,0 - 343,7 = -188,6$ тис. грн

$P_{оп.дЗ} = B_{ПЗ} - A_{ВЗ} + D_{інш.оп.дЗ} - B_{інш.оп.дЗ} =$
 $= -125,0 - 83,9 + 364,0 - 147,8 = 7,3$ тис. грн

$\Delta P_{оп.дЗ} = P_{оп.дЗ}^{ум.1} - P_{оп.дЗ} =$

$= 37,4 - 284,3 = -246,9$ тис. грн — негативний вплив.

$\Delta P_{оп.дЗ} = P_{оп.дЗ}^{ум.2} - P_{оп.дЗ}^{ум.1} =$

$= 9,1 - 37,4 = -28,3$ тис. грн — негативний вплив.

$\Delta P_{оп.дЗ} = P_{оп.дЗ}^{ум.3} - P_{оп.дЗ}^{ум.2} =$

$= -188,6 - 9,1 = -197,7$ тис. грн — негативний вплив.

$\Delta P_{оп.дЗ} = P_{оп.дЗ} - P_{оп.дЗ}^{ум.3} =$

$= 7,3 - (-188,6) = 195,9$ тис. грн — позитивний вплив.

Балансова перевірка:

$\Delta P_{оп.дЗ} = \Delta P_{оп.дЗ} + \Delta P_{оп.дЗ} + \Delta P_{оп.дЗ} + \Delta P_{оп.дЗ} =$

$\Delta P_{оп.дЗ} = -246,9 - 28,3 - 197,7 + 195,9 = -277$ тис. грн;

$\Delta P_{оп.дЗ} = P_{оп.дЗ} - P_{оп.дЗ} = 7,3 - 284,3 = -277$ тис. грн

За результатами факторного аналізу прибутку від операційної діяльності можемо зробити наступний висновок.

Прибуток від операційної діяльності збільшився на 7,3 тис. грн — позитивна тенденція. На це вплинуло зниження інших операційних витрат на 195,9 тис. грн

Негативними факторами були: отримання валового збитку на 246,9 тис. грн, зростання адміністративних витрат на 28,3 тис. грн, зниження інших операційних доходів на 197,7 тис. грн

Для факторного аналізу прибутку від звичайної діяльності до оподаткування використовується модель [7, с. 167]:

$P_{з.д. до оп} = P_{оп.д} + D_{уч.к} - B_{уч.к} + D_{ф.д} - B_{ф.д} + D_{інш.зв.д} - B_{інш.зв.д}$ діяльності (3),

де $P_{з.д. до оп}$ — прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, грн;

$P_{оп.д}$ — прибуток від операційної діяльності, грн;

$D_{уч.к}$ — доходи від участі в капіталі, грн;

$B_{уч.к}$ — витрати від участі в капіталі, грн;

$D_{ф.д}$ — доходи від фінансової діяльності, грн;

$B_{ф.д}$ — витрати від фінансової діяльності, грн;

$D_{інш.зв.д}$ — доходи від іншої звичайної діяльності, грн;

$B_{інш.зв.д}$ — витрати від іншої звичайної діяльності, грн.

Виконаємо факторний аналіз прибутку від звичайної діяльності методом повних ланцюгових підстановок:

$P_{з.д.Б} = P_{оп.дБ} + D_{уч.кБ} - B_{уч.кБ} + D_{інш.зв.дБ} - B_{інш.зв.дБ} = 284,3 + 35,1 - 12,7 = 306,7$ тис. грн

$P_{з.д.Б}^{ум.1} = P_{оп.дЗ} + D_{уч.кБ} - B_{уч.кБ} + D_{інш.зв.дБ} - B_{інш.зв.дБ} = 7,3 + 35,1 - 12,7 = 29,7$ тис. грн

$P_{з.д.Б}^{ум.2} = P_{оп.дЗ} + D_{уч.кЗ} - B_{уч.кБ} + D_{інш.зв.дБ} - B_{інш.зв.дБ} = 7,3 + 22,9 - 12,7 = 17,5$ тис. грн

$P_{з.д.Б}^{ум.3} = P_{оп.дЗ} + D_{уч.кЗ} - B_{уч.кЗ} + D_{інш.зв.дБ} - B_{інш.зв.дБ} = 7,3 + 22,9 - 3,1 = 27,1$ тис. грн

$P_{з.д.Б}^{ум.4} = P_{оп.дЗ} + D_{уч.кЗ} - B_{уч.кЗ} + D_{інш.зв.дБ} - B_{інш.зв.дЗ} = 7,3 + 22,9 - 3,1 + 8,3 = 35,4$ тис. грн

$P_{з.д.Б}^{ум.5} = P_{оп.дЗ} + D_{уч.кЗ} - B_{уч.кЗ} + D_{інш.зв.дЗ} - B_{інш.зв.дЗ} = 7,3 + 22,9 - 3,1 + 8,3 - 15 = 20,4$ тис. грн

$\Delta P_{з.д.Б} = P_{з.д.Б}^{ум.1} - P_{з.д.Б} = 29,7 - 306,7 = -277,0$ тис. грн негативний вплив

$\Delta P_{з.д.Б} = P_{з.д.Б}^{ум.2} - P_{з.д.Б}^{ум.1} = 17,5 - 29,7 = -12,2$ тис. грн негативний вплив

$\Delta P_{з.д.Б} = P_{з.д.Б}^{ум.3} - P_{з.д.Б}^{ум.2} = 27,1 - 17,5 = 9,6$ тис. грн позитивний вплив

$\Delta P_{з.д.Б} = P_{з.д.Б}^{ум.4} - P_{з.д.Б}^{ум.3} = 35,4 - 27,1 = 8,3$ тис. грн позитивний вплив

$\Delta P_{з.д.Б} = P_{з.д.Б}^{ум.5} - P_{з.д.Б}^{ум.4} = 20,4 - 35,4 = -15,0$ тис. грн негативний вплив

Балансова перевірка:

$P_{з.д.Б} = \Delta P_{з.д.Б} + \Delta P_{з.д.Б} + \Delta P_{з.д.Б} + \Delta P_{з.д.Б} + \Delta P_{з.д.Б} = -277,0 - 12,2 + 9,6 + 8,3 - 15 = -286,3$ тис. грн

$\Delta P_{з.д.Б} = P_{з.д.Б} - P_{з.д.Б} = 20,4 - 306,7 = -286,3$

За результатами факторного аналізу прибутку від звичайної діяльності до оподаткування можемо зробити

ти наступний висновок. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування знизився на 286,3 тис. грн — негативна тенденція. Негативними факторами були: зменшення обсягу прибутку від операційної діяльності, інших фінансових доходів та виникнення інших витрат у 2023 році. Позитивною тенденцією є: скорочення фінансових витрат, зростання інших доходів.

Для факторного аналізу чистого прибутку використовується модель:

$ЧП = \text{Пзв.д. до опод.} - \text{Впод.на пр. (4)}$.

Виконаємо факторний аналіз чистого прибутку методом повних ланцюгових підстановок:

$ЧП_6 = \text{Пзв.д. до опод Б} - \text{Впод.на пр Б} = 306,7 - 64,7 = 242,0$ тис. грн

$ЧП_{ум1} = \text{Пзв.д. до опод з} - \text{Впод.на пр Б} = 20,4 - 64,7 = -44,3$ тис. грн

$ЧП_3 = \text{Пзв.д. до опод з} - \text{Впод.на пр з} = 20,4 - 19,2 = 1,2$ тис. грн

$\Delta ЧП \text{ Пзв.д. до опод} = ЧП_{ум1} - ЧП_6 = -44,3 - 242 = -286,3$ тис. грн негативний вплив

$\Delta ЧП \text{ Впод.на пр} = ЧП_3 - ЧП_{ум1} = 1,2 - (-44,3) = 45,5$ тис. грн позитивний вплив

Балансова перевірка:

$\Delta ЧП = \Delta ВП \text{ Пзв.д. до опод} + \Delta ЧП \text{ Впод.на пр} = -286,3 - (-45,5) = -240,8$ тис. грн

$\Delta ЧП = ЧП_6 - ЧП_3 = 1,2 - 242,0 = -240,8$ тис. грн

За результатами факторного аналізу маємо: чистий прибуток знизився на 240,8 тис. грн — негативна тенденція. На це негативно вплинуло зниження обсягу прибутку від звичайної діяльності до оподаткування на 286,3 тис. грн. Позитивним фактором росту чистого прибутку є зниження податку на прибуток на 45,5 тис. грн

Факторний аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "Запоріжжяобленерго" дозволив виявити, які саме чинники впливають на прибуток або збиток, і в якій мірі. Це дозволяє не просто констатувати зміну фінансового результату, а зрозуміти її причини.

До значного погіршення фінансового стану ПАТ "Запоріжжяобленерго" призводять наступні фактори:

— постійні пошкодження та руйнування енергетичної інфраструктури через воєнні бойові дії;

— відсутність контролю над об'єктами, які розташовані на тимчасово окупованій території, що впливає на господарську діяльність підприємства та можливість генерувати основні грошові потоки.

Підприємство планує провести оцінку збитків від втрати контролю над майном за результатами діяльності протягом трьох місяців після відновлення можливості контролю над цими об'єктами. Обсяг грошових потоків суттєво знизився [5].

Таким чином, підприємству для поліпшення своїх фінансових результатів необхідно провести оптимізацію витрат — перегляд постачальницьких ланцюгів, зменшення енерговитрат, впровадження енергоефективних технологій; впроваджувати гнучке управління персоналом — перекваліфікація кадрів, залучення внутрішньо переміщених осіб як трудового ресурсу; підвищувати фінансову стійкість і резерви — формування "фінансової подушки" для реагування на ризики, пошук грантів, пільгових кредитів, участь у програмах підтримки бізнесу; використовувати кооперацію та

партнерство — об'єднання зусиль із іншими підприємствами для спільного використання ресурсів, логістики чи збуту.

Як було відмічено, що у воєнний період енергетичний сектор України зазнає значних втрат, але водночас відкриваються нові можливості для підвищення прибутковості через адаптацію, інновації та стратегічне переосмислення. Доцільно виокремити ключові напрями:

— розвиток відновлюваної енергетики — сонячна, вітрова, біо- та мала гідроенергетика стали не лише екологічною, а й безпечною альтернативою. Їхня собівартість нижча за викопне паливо, а децентралізоване виробництво зменшує вразливість до атак [8];

— енергоефективність — впровадження систем енергоменеджменту, модернізація обладнання, зменшення втрат у мережах дозволяють знизити витрати та підвищити маржинальність [9];

— диверсифікація джерел доходу — продаж надлишкової енергії на ринку, участь у програмах підтримки "зеленої" трансформації, отримання компенсацій за пошкоджене обладнання або страхові виплати [10];

— інвестиції в цифрові рішення — автоматизація обліку, прогнозування попиту, управління навантаженням сприяють оптимізації виробництва та зменшенню витрат;

— міжнародна співпраця та гранти — залучення фінансування від міжнародних партнерів для відновлення та модернізації інфраструктури, зокрема в рамках "зеленого" переходу;

— регуляторна підтримка — використання переваг нових законів, як-от Закону про "зелену" трансформацію, що подовжує терміни приєднання до мережі та стимулює розвиток ВДЕ [10].

Ці напрями не лише сприяють зростанню прибутку окремого підприємства, а й формують основу для енергетичної незалежності та стійкості України.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

1. Прибуток характеризує фінансовий результат діяльності підприємства, служить показником, що найповніше відображає ефективність виробництва, обсяг і якість проданої продукції, рівень її собівартості, стан продуктивності праці.

2. На формування абсолютної суми прибутку підприємства впливають: результати, тобто ефективність його фінансово-господарської діяльності; сфера діяльності; галузь господарства; установлені законодавством умови обліку фінансових результатів.

3. Підходи до формування прибутку підприємства: бухгалтерський підхід; економічний підхід. Облікова політика також впливає на формування прибутку підприємства, тобто: використання методу прискореної амортизації, що дає можливість прискорено оновлювати основні засоби; зміна методу погашення вартості малоцінних і швидкозношуваних предметів; використання різних методів оцінки виробничих запасів; регулювання методу оцінки незавершеного виробництва: за вартістю прямих витрат; за вартістю сировини, матеріалів і

напівфабрикатів; за фактичною собівартістю; використання різних методів визначення прибутку від реалізації (робіт, послуг).

4. Дослідження динаміки показників свідчить, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) має тенденцію зниження протягом 2022—2023 років. Ці зниження відобразилися і на валовому прибутку підприємства. У 2023 році значно погіршилася ситуація в енергетичному секторі країни і в порівнянні з 2022 роком темп зниження становить 102,5%. Проте підприємству вдалося за рахунок інших операційних доходів та інших фінансових доходів отримати у 2023 році чистий прибуток у розмірі 1,2 тис. грн

5. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "Запоріжжяобленерго" дозволив виявити, які саме чинники впливають на прибуток або збиток, і в якій мірі. Це дозволяє не просто констатувати зміну фінансового результату, а зрозуміти її причини.

6. Для поліпшення своїх фінансових результатів підприємству необхідно провести оптимізацію витрат, впроваджувати гнучке управління персоналом, підвищувати фінансову стійкість і резерви, використовувати кооперацію та партнерство.

Література:

- Фінансова діяльність підприємства / Бандурко О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. К.: Либідь, 1998. 310 с.
- Мочерний С.В. Економічний довідник / За ред. Мочерного С. В. К.: Феміда, 1995. 368 с.
- Нікольчук Ю., Лопатовська О. Особливості аналізу фінансового стану підприємств в умовах воєнного стану. Scientific journal "Modeling the development of the economic systems". URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-14-31>
- Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. Тернопіль: ТНЕУ, 2016, 304 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf>
- Річний звіт про виконання програми відповідності ПАТ "Запоріжжяобленерго" без конфіденційної інформації та інформації, що становить комерційну таємницю (період 01.01.2024 по 31.12.2024). URL: <https://www.zoe.com.ua/wp-content/uploads/2025/03/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2-2024-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D0%B4%D1%84-1.pdf>
- Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава: РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
- Економічний аналіз: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти / Н. Ю. Рекова, Є. О. Підгора, В. В. Ровенська, О. В. Латишева, Т. П. Гітис, І. Ю. Єрфорт, І. І. Смирнова, С. В. Касьянюк. Краматорськ: ДДМА, 2021. 200 с.
- Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. Центр Разумкова / За редакцією В. Омельченка URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny>
- Поровський С. Енергоефективність в умовах військового стану: життєва необхідність та стратегія розвитку. URL: <https://ukraine-oss.com/energoefektyvnist-v-umovah-vijskovogo-stanu-zhyttyeva-neobhidnist-ta-strategiya-rozvytku/>
- Фелів О., Загнітк О., С. Дацив Практика енергетики в умовах війни: тренди, кейси, прогнози. Юридична газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/praktika-energetiki-v-umovah-viyni-trendi-keysi-prognozi.html>

References:

- Bandurko, O.M. Korobov, M.Ya. Orlov, P.I. and Petrova, K.Ya. (1998), *Finansova diial'nist' pidpriemstva* [Financial activities of the enterprise], Lybid', Kyiv, Ukraine.
- Mochernyj, S.V. (1995), *Ekonomichnyj dovidnyk* [Economic directory], Femida, Kyiv, Ukraine.
- Nikol'chuk, Yu. and Lopatovs'ka, O. (2024), "Features of the analysis of the financial condition of enterprises in conditions of martial law", *Scientific journal "Modeling the development of the economic systems"*. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-14-31>.
- Luchko, M.R. Zhukevych, S.M. and Farion, A.I. (2016), *Finansovyj analiz* [Financial analysis], TNEU, Ternopil', Ukraine, available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf> (Accessed 25 June 2025).
- Zaporizhzhiaoblenerho (2025), "Annual report on the implementation of the compliance program of PJSC "Zaporizhzhiaoblenergo" without confidential information and information constituting a commercial secret (period 01.01.2024 to 31.12.2024)", available at: <https://www.zoe.com.ua/wp-content/uploads/2025/03/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2-2024-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D0%B4%D1%84-1.pdf> (Accessed 25 June 2025).
- Yehorova, O.V. Dorohan'-Pysarenko, L.O. and Tiutiunnyk, Yu.M. (2018), *Ekonomichnyj analiz* [Economic analysis], RVVD PDAA, Poltava, Ukraine.
- Rekova, N.Yu. Pidhora, Ye.O. Rovens'ka, V.V. Latysheva, O.V. Hitis, T.P. Yerfort, I.Yu. Smyrnova, I.I. and Kas'ianiuk, S.V. (2021), *Ekonomichnyj analiz* [Economic analysis], DDMA, Kramators'k, Ukraine.
- Omel'chenko, V. (2022), "Renewable energy sector of Ukraine before, during and after the war", available at: <https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny> (Accessed 25 June 2025).
- Porovs'kyj, C. (2024), "Energy efficiency in wartime: a vital necessity and development strategy", available at: <https://ukraine-oss.com/energoefektyvnist-v-umovah-vijskovogo-stanu-zhyttyeva-neobhidnist-ta-strategiya-rozvytku/> (Accessed 25 June 2025).
- Feliv, O. Zahnitk, O. and Datsiv, C. (2023), "Energy practice in wartime: trends, cases, forecasts", available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/praktika-energetiki-v-umovah-viyni-trendi-keysi-prognozi.html> (Accessed 25 June 2025).

Стаття надійшла до редакції 28.06.2025 р.